

Nr 326.

Af herr **Lindqvist** i Stockholm **m. fl.** i anledning af *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.*

Den socialdemokratiska riksdagsgruppens år efter år förnyade motion om Åkarpslagens upphäfvande har inneburit ett häfdande af grundsatsen, att lagen skall vara lika för alla. Det har uti dessa motioner med skärpa framhållits, att 1899 års lagändring införde något i så handgriplig och krass form hittills främmande i vår strafflag som en lagstiftning till förmån för en samhällsklass på en annans bekostnad, sålunda en ren klasslag. Att Åkarpslagen är en ren *klasslag* och en *undantagslag*, har aldrig kunnat af dess tillskyndare och vänner jäfvas.

Ett närmare ingående på denna undantagslags art och verkningar skulle emellertid endast blifva ett återupprepande af hvad förut i våra motioner anförts. Det kan ju dock vara lämpligt att ännu en gång framhålla, hurusom förslaget blef lag trots högsta domstolens enhälliga afstyrkande och med endast 108 röster mot 93 antaget uti Riksdagens Andra kammare,

Under de tretton år, som därefter förflutit, har frågan om lagens slopande eller bibehållande framträdt såsom en politisk förgrundsfråga, och ehuru röster *emot* lagen höjts från såväl politiskt vänster- som högerhåll, från såväl arbetare som arbetsgifvare, har Åkarpslagens upphäfvande dock kunnat betraktas såsom i hufvudsak den verkliga vänsterns kraf, under det att denna klasslagstiftnings varmaste anhängare varit att finna hos högerpartierna. Det kan sålunda påstås, att ända till och med 1909 års riksdag funnits en vänsterlinje och en högerlinje i denna fråga. Vänsterlinjen var till 1909 års riksdag lika klar för såväl socialdemokratisk som liberal politik, ingen socialdemokratisk röst torde någonsin hafva afgifvits för lagens bibehållande, och såsom ett autoritativt uttryck för den svenska liberalismens ståndpunkt till denna klasslagstiftning framstår

följande af den nuvarande statsministern hållna anförande under 1904 års riksdagsdebatt i Andra kammaren i anledning af en socialdemokratisk motion om Åkarpslagens upphäfvande. Herr Staaff yttrade nämligen bl. a. följande: »Det finnes för närvarande, mina herrar, sannolikt icke en enda i denna kammare, som icke har klart för sig, att vi inom några få år komma att stå inför en betydelsefull omgestaltning af grunden för denna kammares sammansättning. Man strider nu och kommer att strida om, huru denna grund skall läggas, men det finnes sannolikt icke heller någon, som är i tvifvel om, att den kommer att läggas högst betydligt bredare, ja, så mycket bredare, att det nu är omöjligt för någon af oss att förutse, huru den nya kammare kommer att vara beskaffad, som en gång kommer att intaga den nuvarandes plats. Det förefaller mig, att det skulle vara mera öfverensstämmande med tanken på denna kammares sanna ära och sanna storhet, ifall den — när den en gång skall gå — ginge utan att kvarlämna minnet af, att den sökte till det sista upprätthålla en undantagslagstiftning och en klasslagstiftning. Ty något annat är det dock icke, som vi här diskutera om».

Uti dessa ord låg sålunda icke blott en tillfällig uppfattning af en politisk fråga, utan ett löfte, som skulle i framtiden infrias.

Vid 1909 års stora sociala strid, som bjärt visade, hur den sociala klassklyfningen går i vårt kapitalistiska samhälle, lämnade denna undantags- och klasslag alla möjligheter till ett brutalt utnyttjande mot arbetareklassen. Det visade sig då, hurusom den sociala spänningen blef för stark för lagens handhafvare, såväl domaremyndigheter som åklagaremakt, och förtroendet till rättsskipningen och ordningsmyndigheterna torde aldrig hafva blifvit i mycket breda lager af vårt folk så i sina grundvalar rubbadt som under denna tid. Den ena dagen efter den andra meddelade om häktningar och fällande utslag i Åkarpsmål öfverallt, där klasslagstiftningens nitiske handhafvare gingo fram, och så följde tid efter annan friande utslag i samma mål, tillrättavisningar från öfverdomstolarne, ingripande från Riksdagens justitieombudsman, åtal mot domare och domstolar. Det fanns sålunda rådstufvurätter i landet (t. ex. i Västerås och Örebro), hvilkas *samtliga* fällande utslag i Åkarpsmål af öfverdomstolarne undanröjdes. Här lämnades telegrafiska order om häktades omedelbara försättning på fri fot, den ena rådstufvurättens ledamöter åtalades och afven mot åklagarne såg sig Riksdagens justitieombudsman nödgad att ingripa. Icke nog med, att den i lagtekniskt afseende synnerligen bristfälliga och till innehållet oförnuftiga lagen rubbade förtroendet till rättsskipningen, den vållade därjämte upprörande och onödiga lidanden bland hundratals arbetare och arbetarefamiljer, samt väckte förbittring i sinnen.

Genom rättshjälps åt det långt öfvervägande flertalet för förbrytelser mot Åkarpslagen tilltalade personer hade det blifvit den svenska arbetare-rörelsen möjligt att vinna klarhet och erfarenhet om lagens tillämpning vid domstolarne öfverallt i landet. Och det var i känsla af en synnerligen stark ställning för sitt kraf på Åkarpslagens upphäfvande, som den socialdemokratiska riksdagsgruppen uti motion till 1910 års Riksdag gaf Riksdagens ledamöter del af lagens upprörande verkningar, belyst genom en mängd särskildt typiska och uppenbara rättskränkningar, hvartill domare och åklagare gjort sig skyldiga.

Väntade emellertid sig någon, att omsider 1910 års Riksdag skulle resa grafstenen öfver ett af den svenska lagstiftningens sorgligaste och ödesdigraste straffrättsliga tilltag, så blef han mycket grundligt besviken. Ty vid 1910 års riksdag inträdde Åkarpspolitiken uti ett nytt skede.

Det blef märkligt nog en representant för den straffjuridiska vetenskapen förbehållet att genom det ensidiga häfdandet af en viss straffrättslig uppfattnings oeftergifflighet bringa frågan om Åkarpslagens upphäfvande i ett vanskeligare läge än förut. Och här uppstod nu, trots Åkarpsrättskipningens fullständiga bankrutt, en tredje åkarpspolitisk linje: en utvidgning af en undantagsbestämmelse till regel eller, med andra ord, försökets straffbarhet i *alla* de fall, där det fullbordade brottet jämlikt 15 kap. 22 § var straffbart.

Icke nog härmed. Den nya linien gaf uppslaget till ytterligare funderingar öfver partiella förändringar, och den enkla linien att afskaffa klasslagen lämnades af åtskilliga. Som en följd häraf framlades vid 1911 års riksdag åtskilliga önskemål beträffande klasslagens *humanisering*, hvarmed sålunda också det första stora afsteget togs från hvad man måste fasthålla vara *rättfärdighetskrafvet*.

Detta afsteg, motiveradt med hänsyn till det för ögonblicket uppnåeliga i Första kammaren, har nu blifvit den liberala regeringens politik genom Kungl. Maj:ts proposition till 1912 års Riksdag, innebärande alltså principiellt *klasslagstiftningens bibehållande under humanare former*.

I närvarande stund följer sålunda Åkarpspolitiken icke mindre än fyra hufvudlinier. *Den första är den rättfärdiga linien*, krafvet på Åkarpslagens fullständiga slopande. *Den andra linien är den orättfärdiga linien*, krafvet på Åkarpslagens oinskränkta bibehållande. *Den tredje är den teoretiskt-vetenskapliga linien*, Åkarpslagens utvidgning enligt en viss straffrättslig skolas uppfattning till att gälla *alla* försök till lagstridigt tvång, dock med sänkning af straffet. *Den fjärde linien är den liberal-humana linien*, krafvet på Åkarpslagens humanisering, så långt den politiska maktställningen för närvarande medgifver.

Det är nu, som sagdt, denna *fjärde hufvudlinie*, som i dessa dagar blifvit praktisk liberal politik. Hvad innebär då det af regeringen nu framlagda förslaget?

Det innebär naturligtvis en viss själfuppgifvelse, och justitieministern förklarar äfven i motiveringen, att de vunna erfarenheterna *rättvisligen borde utmyнна i lagens fullständiga afskaffande*. Nu innebär det framlagda förslaget i fråga om 22 § klasslagstiftningens bibehållande, det vill säga särskilda straffbestämmelser för handlingar, begångna af strejkande arbetare emot arbetsvilliga arbetare, hvilka handlingar *under andra förhållanden* skulle vara straffria, men tillika en mera förnuftig begränsning af det *hot*, som konstituerar brottslighet, äfvensom slutligen straffarbetets borttagande ur strafflatituden, hvarigenom sålunda endast fängelse och böter återstå. I fråga om 24 § innebär förslaget den förändringen, att åtalsrätten — där den icke grundar sig på målsägarens angivelse till åtal — inskränkts till sådana fall, där det ifrågavarande brottet »medfört fara för allmän säkerhet eller ordning».

Ehuru vi för vår del naturligtvis icke kunna göra afkall på våra kraf i fråga om Åkarpslagens fullständiga afskaffande såsom ett obestriddigt rättfärdighetskraf, anse vi oss dock böra något granska det föreliggande förslagets partiella förändringar. Vi vilja då också gärna gifva vårt erkännande åt vissa af dessa förändringar, hvilka onekligen lämna en viss trygghet mot alltför grofva missbruk af klasslagen. I första hand då i fråga om begränsningen af det hot, som utgör förutsättningen för lagrummets tillämpning.

Såsom i propositionen mycket riktigt framhålles, har just brottskrifningens bristfälligheter i fråga om *hotet* varit en af de främsta anledningarna till lagens missbrukande, och detta framgår icke blott utaf de åtal för sådana brott, hvilka fullföljts till högsta domstolen, och som enligt hvad i motiven upplyses, tjäna till materiel vid propositionens utarbetande, utan äfven och långt mera drastiskt framgår detta af de hundratal andra åtal, hvilka redan vid underrätterna och hofrätterna löpt ut i sanden. Begreppsförvirringen i ofvan angifna afseende har varit oerhörd och i många fall obegriplig. Själva rättsproceduren torde också hafva gifvit vid handen, att begreppets obestämdhet i många fall öppnat vägen för det rättsvidriga godtycket. Hotets begränsning till straffbart hot jämlikt 15 kap. 23 § strafflagen innebär sålunda otvifvelaktigt en afsevärd förbättring.

Erkännande vilja vi äfven lämna åt den inskränkning i strafflatituden, som i propositionen föreslås, äfven om densamma saknar större betydelse för själfva straffets utmätande. Straffmaximum, två års straffar-

bete, enligt den nuvarande lydelsen, har naturligtvis aldrig kommit till användning, och på grund af högsta domstolens i flera utslag tillkännagifna missnöje med lagens obestämdhet har rättspraxis i de lägre instanserna låtit sig rätta och sålunda betraktat Åkarpsbrottet såsom ett brott af mindre grof art, än hvad just straffmaximum gifver vid handen. Förbättringen ligger emellertid mindre i själfva straffets begränsning än uti dess verkningar på häktningsrätten. Med straffarbetets borttagande ur strafflatituden bortfaller den ovillkorliga häktningsrätten, som sålunda begränsas till de fall, då den tilltalade saknar fast bostad, samt därjämte skäligen anledning föreligger att befara hans afvikande.

Med hänsyn till just de svåra rättskränkningar och det upprörande godtycke, som vuxit fram ur en alltför oefterrättlig häktningsrätt, särskildt belyst under 1909 års stora sociala strid, torde häktningsrättens bortfallande i de typiska Åkarpsmålen vara propositionens främsta vinst.

Om vi sålunda kunna gifva ett visst erkännande åt den föreslagna inskränkningen i strafflatituden med därpå följande verkningar på häktningsrätten, så kunna vi ingalunda finna den i propositionen föreslagna anordningen rörande åtalsrätten vara i något afseende tillfredsställande. Genom att ändra åklagarens rätt att ingripa i de fall, där det ifrågasvarande brottet medför »fara för allmän säkerhet eller ordning» skulle visserligen åstadkommas en förändring i lagtextens form, men vid tillämpningen af åtalsrätten kan dock befaras, att åklagaren ofta anser, att fara för allmän säkerhet och ordning föreligger, som berättigar till åtal. Stötstenen för en riktig uppfattning af själfva lagbudets innehåll, nämligen det obestämda uti själfva arten af det hot, som konstituerar brottet, har i förslaget blifvit undanröjd, men i stället öppnas här nya vanskligheter, hvilka icke kunna öferskattas och som bringa lagens tillämpare i nya, kanske större tvifvelsmål och svårigheter.

Visserligen kan det ju framhållas, att äfven om åklagaremakten och domstolarna skulle misstaga sig om stadgandets rätta innebörd, så finnes det öfverordnade myndigheter, som kunna rätta misstaget. Men å andra sidan komma dessa rättelser i allmänhet för sent för det praktiska livets behof, och dessutom böra lagar skrivas så, att de icke kunna presumeras grundlägga missuppfattningar.

Emellertid, för frågans afgörande är det naturligtvis af nöden, att man närmare utreder innebörden af stadgandet. Hvad innebär då fara för allmän säkerhet eller ordning? Ett generellt svar på den frågan torde icke kunna gifvas, utan måste det bero på en hvars uppfattning, huruvida den allmänna säkerheten eller ordningen äfventyrats genom en viss handling. Man torde kunna säga, att uti ofvannämnda begrepp inrymmas *alla*

brott, enär grunden för statens straffande verksamhet just är värnandet af den allmänna säkerheten eller ordningen. Den, som stjälar, mördar, anlägger mordbrand, förfalskar, gör sig skyldig till bedrägeri, mened och andra dylika brott, straffas ju icke endast därför att han begått ett brott mot viss person — ty då skulle all allmän åtalsrätt bortfalla — utan just därför att han förgripit sig på samhällsordningen och satt rättssäkerheten i fara. Naturligtvis kan man äfven begränsa begreppet sålunda, att därmed afses sådana brott med här ifrågavarande syfte, hvilka i ett visst ögonblick äfventyra den yttre ordningen och påkalla ordningsmaktens omedelbara ingripande. Men då äger otvifvelaktigt allmänna åklagaren på andra grunder rätt att ingripa, och förbrytelsen torde falla under långt strängare lagrum, uppror, upplopp eller dylika allmänfarliga brott.

Ett sådant fall, hvilket måhända föresväfvat förslaget utarbetare, och som i hvarje fall kraftigt belyser detta spörsmål, inträffade i Västerås sommaren 1909. En större folkmassa begaf sig under storstrejken till en inom staden belägen fabrik, där driften hölls i gång med arbetsvilliga. Folkmassan vaktade utanför fabriksporten, när fritimmen kom, och några strejkande arbetare tillropade de arbetsvilliga med hvarjehanda tillmälen. Fyra arbetare häktades, åtalades och dömdes till fängelse jämlikt 15 kap. 22 § 2 mom. strafflagen. Svea hofrätt upphäufde rådstufvurättens utslag och dömdo de tilltalade för förargelseväckande beteende till böter. Naturligtvis var här åklagarens rätt att ingripa obestridlig, men icke på grund af stadgandet i 15 kap. 24 §, utan enligt helt andra grunder, nämligen förargelseväckande beteende på allmän plats. Det torde därför med all säkerhet kunna påstås, att i de fall, där verkligen ett brott föreligger med syfte, som i 15 kap. 22 § sägs, och som innebär en påtaglig och omedelbar fara »för allmän säkerhet eller ordning», där äger åklagaren åtalsrätt enligt andra lagrum.

Den flera tiotal sidor starka motiveringen i regeringsförslaget, som uti sig inrymmer en den utmärktaste vidräkning med Åkarpslagens alla lagtekniska bristfälligheter och dess rättsvidriga innehåll, som brännmärker lagen såsom en undantagslag, riktad mot den svenska arbetareklassen, utmynnär nu emellertid *icke* uti ett yrkande på lagens fullständiga slopande, utan endast på dess humanisering enligt ofvan anförda grunder. Sålunda otvifvelaktigt riktiga förutsättningar, men äfven otvifvelaktigt oriktiga slutledningar.

Innebär emellertid regeringsförslaget ett försök att med hänsyn till vunnit erfarenhet vinna viss trygghet mot misstolkningar och godtycke, så är detta däremot icke fallet med den *teoretisk-vetenskapliga linien* i

Åkarpspolitiken, hvilken uppenbarligen icke alls räknar med erfarenhetsrön.

För denna linies målsmän och anhängare synes det hafva stått klart, att öfver det praktiska livets behof står den egna straffrättsliga uppfattningens kraf på teoretisk enhetlighet i strafflagstiftningen. Huruvida nu emellertid verkligen den nya strafflagen kommer att inrymma *försökets* straffbarhet såsom en lika själfklar sak som det *fullbordade brottets* straffbarhet, veta vi ännu icke. I hvarje fall är det att gå händelserna i förväg, när man påyrkar införandet af en ny princip uti endast ett lagrum, därför att man kanske annars framdeles får vidtaga ännu en ändring af samma lagrum, och detta på den grund, att man tror sig kunna drifva igenom vissa straffrättsliga önskemål.

Härvid är äfven att märka, att de moderna strafflagstiftningsförslagen upptaga frågan om försökets straffbarhet uti sin allmänna beskrifning öfver brottet öfver hufvud och icke under de speciella brottarterna. Och då väl med all sannolikhet äfven vår nya strafflagstiftning i detta afseende kommer att följa utländska förebilder, synes det oss lämpligast och riktigast, att denna stora fråga om införandet af en ny princip icke lämnas till Riksdagens pröfning och afgörande, förrän den blifvit grundligen utredd. Ett förhandsbeslut, afseende endast en viss brottart, med därtill synnerligen skarp politisk och social bakgrund, kunde då framdeles menligt inverka på det lugna öfvervägandet och den sakliga pröfningen, denna viktiga fråga kräfver.

Ingen af här ofvan behandlade riktlinjer tager sålunda sikte på det väsentliga i denna lagstiftningsfråga. Det finns i själfva verket endast en linie, som tager full hänsyn till denna klasslagstiftnings fördärfbringande verkningar, och det är krafvet på åkarpslagens *fullständiga slopande*. Vi kunna under inga förhållanden medgifva, att vare sig regeringsförslaget eller de andra förslag, som innebära en partiell förändring eller utvidgning af lagrummet, tillfredsställer den samhällsklass kraf, som vi företräda. Ty den svenska arbetareklassens oeftergifliga kraf, nu som tillförne, är, att 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen återställas till den lydelse, som dessa hade före Åkarpslagens införande i strafflagen.

År 1899 har blifvit ett år i den svenska arbetarrörelsens historia, som aldrig kan glömmas, ty då lagfästes en stor medveten orätt mot den svenska arbetareklassen, en orätt, som sedan i öfver 10 år hänsynslöst utnyttjats i en annan samhällsklass själfviska intresse. 1899 års undantagslag och klasslag har utsatt alltför mycket lidande öfver den svenska arbetareklassen, har alltför mycket rubbat dess förtroende för rättsskipning och myndigheter. Detta lidande kan icke försonas, detta förtroende kan

icke återvinnas med mindre, än att undantagslagen med kraftig hand och till sista bokstafven utplånas ur vår strafflag. Hvarje förändring, tillägg, utvidgning eller partiell förbättring kan aldrig blifva full rättvisa, och utan full och oafkortad rättvisa kan icke den svenska arbetareklassen i denna brännande fråga blifva tillfredsställd.

Med hänvisning sålunda till all den utredning, som här och i våra föregående motioner lämnats, och som å ena sidan visar, att ifrågavarande undantagslagstiftning *icke fyller något samhälleligt behof*, å andra sidan uttömmande behandlat och klarlagt *lagens vådor för såväl medborgarne själfva som för statens dömande myndigheter och ordningsmakt*, allt synpunkter, som med skärpa understrukits i själfva motiverna till Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års Riksdag angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen, få vi hemställa,

att Riksdagen ville för sin del besluta att återställa 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen till den lydelse, dessa §§ hade före 1893 års lagändring.

Stockholm den 8 maj 1912.

Herm. Lindqvist.

Hj. Branting.

Nils Persson.

A. J. Christierson.

E. Palmstierna.

F. W. Thorsson.

Värner Rydén.

Viktor Larsson.

B. Eriksson.